

Michael Polányi

## Zsidókérdés

Zsidóként élni különös és néha kellemetlen feladat. A zsidók egymással szembeni kötelezettségének nincs elfogadott doktrínája, ahogyan annak sem, hogy milyen mértékben tartoznak össze egy országon belül vagy a határokon túl. A cionisták szerint a zsidók a héberek nemzete. Asszimilációra törekvő ellenfeleik ragaszkodnak ama felfogáshoz, amely pusztán vallási felekezethez tartozókat tekintik őket – azaz angoloknak, skótoknak, franciáknak, amerikaiaknak, oroszoknak stb. –, akik történetesen a judaizmus hívei. Nyilvánvalóan mindkét szempont erőltetett és inkább egy partikuláris programot tükröz, kissé talán kegyetlenül is, semmint a tényekkel való szembenézést. Valójában Heine, Marx, Disraeli, Einstein – akiket a világ zsidóként ismer – nem beszélték a héber nyelvet és a zsidó vallást sem gyakorolták. Sokan tartoznak e típusba, akiknek nincs kapcsolatuk semmilyen látható zsidó közösséggel de akiknek életét alapvetően befolyásolta zsidó voltak – éppúgy, ahogy a másik oldalon ezeknek a zsidóknak a létezésébe döntő fontosságú az egész zsidó közösség, még annak legortodoxabb ága szempontjából is.

Az a tény, hogy e közösség hivatalos szószólói saját tagjaikról két ellentétes meghatározással élnek, amelyek mindegyike nagy számban rekeszt ki e csoport képviselőiként ismert embereket, valójában valami különös és zavarba ejtő helyzetre utal. A zsidók nem várhatják, hogy méltányos szerephez jussanak a világban, amíg önmagukról alkotott képük nem világos a számukra. Ez nem lehetetlen, ha szembenézünk a tényekkel. Azt hiszem egyetlen pillantás a zsidó történelemre feltárja, hogy a zsidók közötti jelenlegi belső konfliktusok és kétértelműségek pusztán történelmi helyzetük elkerülhetetlen nehézségeit tükrözik és meggyőződésem, hogy ha egyszer e nehézségeket számba vesszük, többé nem fognak zavarni bennünket és nem gyengítik sem helyzetünket, sem jövőbeli tetteinket.

### II.

A zsidók helyzetét ma elsősorban az a tény determinálja, hogy elődeik 2500 évvel ezelőtt nagy jelentőségű újítást vezettek be, amikor is törzsi istenségként megalkották az igazságos egy-isten fogalmát. A Biblia heve az izraeliták lelkéből fakadt és nagymértékben ma is tovább él leszármazottaikban. Vallási buzgalom vetett véget a zsidók palesztinai történetének, amikor e buzgalom – azáltal, hogy összeütközésbe került a római birodalom követeléseivel – az ország teljes elpusztítását és a zsidók szétszóródását eredményezte. Hamarosan követte ezt a második összeomlás Róma kereszténnyé válásával, amikor e nagy rivális vallás – mely maga is a judaizmus sarjadéka – meghatározóvá vált a nyugati világban. A már hatalommal bíró új vallás a régi híveit az alig-megtört és megvetett szekta helyzetébe szorította vissza. A zsidók szerencséjére a római birodalom nem sokkal élte túl ezt az eseményt és a normann hódításig a kereszténység nem volt képes újra konszolidálni hatalmát Európában. Ezalatt a zsidók, gyakran az arabokkal érintkezésben, továbbfejlesztették intellektuális örökségüket és megmaradtak a nyugat vezető kulturális elitjeinek.

A zsidóság elleni döntő csapások, amelyek a 19. század kezdetéig meghatározták helyzetünket, sűrűn és gyorsan értek bennünket, ahogy az új keresztény civilizáció erői érvényesítették hatalmukat. A kereszténység középkori dicsősége idején nem tolerálta az eretnekséget. A zsidókat legyőzték, elfűzték, üldözték és végül maradványaikat gettóba zárták.

E folyamat Európa egyes részein eltérő utakon haladt, de gyakorlatilag a középkor végére mindenütt befejeződött. A következő 500 évben, az újkor formálódó periódusában a zsidók elszigeteltségben, vallási üldözés közepette éltek. E helyzetet egyrészt az egyik vallás nyomása, másrészt a másik makacs ellenállása tartotta fenn. Ekkor a zsidók a Sulchán Aruch-hal\* egy ortodox élet minden részletét szabályozta. Minden tettet és minden gondolatot tüzettség fejelem uralt, s a lazasság bármely megnyilvánulása a hűtlenség előjelének tünt. Valójában amíg a gettó fizikai kapuit kívülről vigyázták, szellemi és intellektuális kapui belülről zárva maradtak.

A gettóbeli 500 éves elszigeteltségben a zsidóság nem produkált általános emberi értéket. A kitartó rajongással folytatott rabbinusi tudomány kifinomult de terméketlen talmudista spekulációkban pazarolta el önmagát. Körülöttünk a világban új eszmék nagy óceánjaira keltek az emberek, új igazságok kontinenseit fedezték fel; Mi ott maradtunk a homályban és elkülönültségünkben csak egy nemzeti messiás\*\* kegyetlen és fanatikus vízióinak egyes hullámai értek el bennünket. A zsidó éberség által támogatott keresztény hatalom kegyetlen erőinek sikerült a zsidó örökséget stagnálásra és hanyatlásra kárhozatni.

### III.

Ekkor kezdett terjedni Angliából és Franciaországból a modern civilizáció a kevésbé fejlett országok felé. A modernizáció katonai és politikai szükségszerűségként lépett fel és mindenütt csatlakoztak hozzá a politikai és kulturális fejlődést sürgető progresszív erők. Felvilágosodott uralkodók Nagy Pétertől Kemál Atatürkig erős kézzel felülről indították meg a folyamatot, míg nemzeti vezetők Kossuthtól Szun Yat-szen-ig alulról terjesztették. Ennek eredményeként nemzeti államok jöttek létre, melyek a határainkon belüli lakosságot közös törvénykezés alá eső egyenlő jogú polgárokká avatták; megtanították a lakosságot a nemzeti nyelvre és a többi nemzettel szembeni „másság” érzésére; megkövetelték a feltételei nélküli nemzeti lojalitást, amely minden más lojalitást kizárt.

Ha ekkor a zsidók közös földarabon együtt éltek volna, megindult volna az ő modernizációjuk is és megszületett volna a zsidó nemzet. Támadtak volna Péterek, hogy lenyírják az üstököket és Atatürkök, hogy félredobják a házispikákat és kaftánokat. Talán a jiddis nyelvet standardizálták volna vagy a hébert élesztették volna fel közös nyelvként. Akár-hogy is, a régimódi véleményeket és követeléseket legyőzve a reformerek egy többé-kevésbé westernizált zsidó nemzeti államot hozhattak volna létre.

A zsidók azonban szétszóródtak és kis telepöket a hatalmas többséget alkotó másfajta népek vették körül. Westernizációjukat nem nemzeti reneszánsz révén valószínűsítették meg. Amennyiben a modern állam polgárává akartak válni, ez csak saját belső kohéziójuk felrobbantásával történhetett; azáltal, hogy az új nemzetek határainál elváltak nemzetközi kapcsolataikat és az elszigetelt csoportok beolvadtak a számukra kijelölt országba.

Ere az új helyzetre, a zsidók egy részének volt válasza. A modern racionális gondolatok behatoltak a gettóba és gyengítették a vallásos szokásokat. A vallási liberalizmust hirdető új eszmék megmutatták, hogyan lehet lazítani a rituálét s ugyanakkor spiritualizáltabb formában megtartani a vallást. A nemzeti államon belüli egyenlő polgárság reménye csábító lehetőség volt egy tágasabb és hasznosabb életre. Önmagukat szegénytelenül eimaradottnak tekintő elődeink közül sokat elkápráztatott a magasabbrendű kultúrával való érintkezés. Fellázadtak az ortodox követelések ellen és az asszimiláció útjára léptek.

E folyamat valószínűleg két úton mehetett végbe; egyrészt csoportos formában a zsidó szokások általános modernizációjával, vagy egyéni akciók során, amelyek során feladták zsidó jellegzetességeiket és beolvadtak a környező nemzetbe. A zsidók szétszóródása eltérő feltételek közötti kis, elkülönült közösségekben, gátolta a nagy, koherens tömegek reformmozgalmát. A másik oldalon növelte azoknak a kapcsolatoknak a lehetőségét, amelyek az egyéni asszimiláció útját egyengethették. E tendencia uralkodóvá vált és a zsidók mai pozícióját éppen az individuális jellegű asszimilációs fejlődés határozza meg.

\* (héberül: „terített asztal”): a zsidók rendszerbe foglalt törvény- és szertartáskönyve, amely – egy 14. századi kódex alapján – a 16. sz.-ban készült. (Szerk.)

\*\* A szerző valószínűleg a Kiv-Ázsiában fellépett Sabbatai Cvi-re gondol (1626–1676) (szerk.).

## IV.

A zsidó elkülönülés periódusában is létezett egy hajszálvékony út az asszimilációhoz, és a 17. században a zsidóság egyik számkivetettje, az amszterdami optikai üvegcsiszoló, Baruch Spinoza világméretben demonstrálta e folyamat termékenységét azáltal, hogy megalkotta a racionális filozófia új, nagy rendszerét. Amikor Napóleon idején megindult a tömeges asszimiláció, az intellektuális életet valósággal elárasztották a jövevények. Sok zsidó író emlegeti büszkén nevüket.

Bizonyos szempontból e jelenség egyértelmű zsidó sikernek tekinthető. Heine, Mendelssohn-Bartholdy, Ricardo, Marx, Disraeli neve a zseni jelenlétét bizonyítja. De mivel valamennyi kikeresztelkedett zsidó, eredményeik azt is jelezhetik, hogy a zsidó tehetség a kikeresztelkedéssel szabadul fel leghatékonyabban, vagy legalábbis azt, hogy e győzelmek összefüggenek egy megkülönböztető zsidó tradíció hiányával.

Azt hiszem az asszimilációs folyamat kétségtelenül ezt bizonyítja. Egy évszázadon át ontotta a zsidó közösség többé-kevésbé tehetséges vagy zseniális szülöttjeit, akik kikeresztelkedtek vagy absztrakt és gyakran egészen felszínes formában tartották csak meg vallásukat, holott valójában csak erősítették köteleiket a zsidó tradíciók és zsidó körök felé. Mert miért is hagyták el ezek az emberek rokonaik tradícióját és közösségét? Azok közül származnak ők, akiket oly gyakran küldtek máglyára vallásukért. Néhányan, mint Marx, példaadó bátorsággal vállaltak üldözést és szegénységet egy eszme kedvéért. Őket nem a hitfeladás könnyű gyümölcsei csábították. Kilépésük nem morális fenntartások hiányából, hanem ama rejtett vágyból fakadt, hogy felkarolják az emberiség nagy ügyeit. Lázdak a zsidó tradíció ellen mert szükségesek és lélek nélkülinek találták; lázdak igazolttá vált amikor belpéve a modern civilizációba fontos hozzájárulásukkal gazdagították azt.

Egy nemzetet leginkább kitűnő fiai reprezentálják. II. Frigyes és Goethe – Németország; Nagy Péter és Tolsztoj – Oroszország; XIV. Lajos, Descartes, Pascal, Voltaire, Rousseau – Franciaország; ők képviselik e nemzetek csúcsait. De minél kitűnőbb egy modern zsidó ember, annál kevésbé zsidó, annál kevésbé érinti őt a zsidóság és annál kevésbé ragaszkodik a judaizmushoz. A mi nagy embereink nem tradícióknak nagyságát demonstrálják, hanem – azok sikerén keresztül, akik elhagyták e tradíciót – teljes kimerültségét fedezik fel.

A zsidóság nagy tömegeit csak jóval az individuális asszimilációs folyamat tényérése után érte el a modernizációs mozgalom. Az általános reform, az individuális asszimilációhoz hasonlóan, kemény harcra kényszerült az ortodoxiával, és a múlt század közepe táján e küzdelem kettészakította a zsidóságot; egy régi, kifinomult és megkülönböztetett rituáléját megtartó ortodox, és egy spiritualizáltabb judaizmust követő közösségre. A reform közelebb hozta a tömegeket az asszimilálódott élcspathoz, de lényegében nem tudta meggátolni a szeparációt. Minél feljebb került egy zsidó, annál jobban távolodott a zsidóságtól.

## V.

Az egyes zsidó csoportok által elért eltérő asszimilációs fokok egy második szóródáshoz vezettek. A zsidók már nemcsak az országok között, hanem egy országon belül is szétszórtságban élnek. Az ortodox zsidóság jiddisül beszél, a férfiak pajeszt, asszonyaik leborotvált koponyáikon parókat viselnek. Azt a középkori degradációt és szellemi korlátoztságot idézik ők fel, melyben 150 évvel ezelőtt elődeink éltek. A ma létező zsidó közösségek az összes szintjét képviselik annak a fejlődésnek, amely a gettótól a beházasodásokon keresztül addig vezet, ahol már az eredetre vonatkozó emlékezet is elvesz.

A teljes asszimilációra törekvő harci alakzatok élén állók gyakran megfutamodnak, mert a mögöttük állók nem támogatják, hanem inkább gátolják őket. Lazítani próbálják kapcsolatukat a kevésbé asszimilálódottakkal, mert így megkönnyítik a nem-zsidó világgal való intenzívebb érintkezés kiépítését. Elveszíthetik szolidaritásérzetüket a kevésbé asszimilálódottakkal szemben, mert bennük saját munkájuk zavarainak forrását látják. Természetesen az elhagyottak – akiknek nincs tehetségük sem az előrehaladásra sem a szigorú zsidó hagyomány terhének viselésére –, neheztelnek a bánásmódért és a közülük kiváló, sikeres zsidóra úgy tekintenek, mint aki dezertált és nem-zsidó körökben akar szilárd pozícióra szert tenni.

Mit több, a külvilág reakciója az asszimilációra növeli a közösség szétszakítottóságát. Az asszimiláció értelmét az egyenrangú állampolgárság eszméje adja meg, amely az új, demokratikus racionalizmus előretörésének idején, a 19. század második felében virágzott. Az összefogott demokratikus erők ellentétéként azonban létrejött – először Németországban a 70-es évek gazdasági krízise alatt – a zsidóüldözés új politikai formája, amely antiszemitizmus néven vált ismertté. Akik az asszimiláció eredményeképpen elkerülték a vallási üldözést, most a faji diszkrimináció áldozataivá váltak. Tehát az asszimilációs folyamat minden szakaszának megvolt a maga ellenzéke és minden zsidónak meg kellett vívnia a maga elszigetelt harcát az asszimilációjuk fokának megfelelően. Ezek az új, szerteágazó problémák fokozták az elidegenedést és a bizalmatlanságot a zsidók különböző rétegeiben.

## VI.

A 19. század utolsó éveiben erős ellenreakció ébredt a zsidóságban az asszimilációval szemben. A csaknem egy évszázada eltemetett nacionalizmus 1886-ban – Theodor Herzl, egy budapesti zsidó jogász feltűnésével – ismét feléledt. Még fontosabb kezdeményezés indult az első világháború alatt egy Manchesterben élő lengyel zsidó vegyészről, Chaim Weizmanntól. A cionizmus néven ismertté váló mozgalom még egyszer megpróbálta az asszimiláció során szétszóródott zsidókat összegyűjteni. E kísérlet a nem-zsidó világban kiemelkedő helyet betöltők közül néhányat arra készítetett, hogy újra megerősítse legszegényebb és legelmaradottabb társaival érzett közösségét. Cselekedni akartak, ahogy a modernizáció alatt is sokan ezt akarták; modern politikai állambá forrasztani a népet és elődeik sokáig használatlan nyelvének fejlődésével új nemzeti tudattal tölteni meg. Ekkor merült fel az ősi hazába való visszatérés gondolata, ami – tekintettel az e területen élő és már őslakoságnak számító népességre – komoly politikai és erkölcsi nehézségeket okozott.

Ezen speciális problémákkal nem szükséges e helyen foglalkoznom. Ha nem léteztek volna, a cionizmusnak akkor is gyenge lett volna a befolyása mindaddig, amíg az asszimilációs csatornák nyitva álltak. De Hitler 1933-ban hatalomra jutásával nagy változás történt. Amikor minden németországi zsidó – az ortodoxok, a reformáltak, a kikeresztelkedettek és még a zsidó beütéssel épphogy rendelkezők is – egyazon közös megsemmisítésre ítéltettek, a cionizmus hirtelen új, prófétikus értelemmel telítődött. A német zsidóság elbukását az asszimiláció esődjé-ként értékelték abban az országban, ahol legnagyobb sikereit érte el és a zsidóság nemzeti koncepciójának igazolására használták. Amikor újra számkivetetté válik az összes zsidó, akkor automatikusan létrejön az egység és megjelenik a Szentföld, mint az üldözés előli egyedüli menedékhely.

## VII.

Az idő múlásával Hitler működését a történelem ítéleteként fogadták; az európai fejlődés eltiprásában, a törvény, a vallás és a szabad tudomány lerombolásában a civilizációs értékek hanyatlásának – ha nem végleges bukásának – bizonyítékait látták. Azután eljön a szembenállás és a győzelem ideje. Hitler bukását a civilizált élet felé feltartóztatlanul haladó progresszió jelképevé avatják.

Mi igazolhatja – a történelem eme igaz ítéletének fényében – a messianisztikus tradícióhoz való visszatérést, amelytől elődeink legjobbjai 100–150 évvel ezelőtt akkora hévvel és megvetéssel fordultak el. Hogyan történhetett, hogy az a hit, amely a benne felneveltek számára elnyírt és lealacsonyítónak tűnt, most művelt és a nyugati kultúrában gyakran megkülönböztetett helyzetű leszármazottaikat inspirálja.

Az én válaszom – amellet, hogy minden tiszteletem a cionizmus legőszintébb törekvése – az, hogy valójában nagyon kevésbé létezik ilyen inspiráció. Megértem a zsidók Palesztinába telepítésének gyakorlati és emberrel motivációit. Olyan kolonizációs vállalkozásról van itt szó, amely menedéket biztosít az elnyomottaknak és kalandot a vállalkozóknak. A kolonizálók zsidók, reflexióra hajlamos faj tagjai és letelepedésük színhelye, a Szentföld, asszimiláció miatt páratlan terület a földön. Ez a föld megmozgatja lelkünket, ahogy annyi más utazó lelkét is megmozgatta „éghajlata és földje, s e föld nevének mindenható értelme”. Még megrendítőbb az élmény, ha héberül beszélnek és ápolják a héber reminiscenciákat.

Eddig csodálattal figyelem a letelepedőket és a szervezőket egyaránt. Támogatásukat ésszerűnek tartom addig, amíg nem ütközik fontosabb érdekekkel. De nem hiszem, hogy ez a terv a zsidó nemzeti érzés őszinte újjáéledésének kifejeződése lenne. Azt hiszem a cionisták jó részénél sincs szó – beleértve néhány vezetőt is – ilyen őszinte megújulásról.

B. Namier\* professzor egy nevezetes esszékötetében mostanában újrafogalmazta a cionista eszméket. Behatóan foglalkozik az asszimiláció morális problémáival, megpróbáltatásaival, és oldalakon keresztül elemzi helyzetünk fájdalmas anomáliáit. „A nyilvánvaló konklúzió – írja – az, hogy az ilyen eredményeket létrehozó szituációt nem szabad hosszasan fenntartani” (132. o.). Valamivel később (156. o.) kijelenti: „évezredekben át ragaszkodtunk vallásunkhoz, bármibe került; vallásunk alapvetően nemzeti jellegű; mind vallásunk, mind nacionalizmusunk magja az a remény, hogy visszatérünk a földre, amelyet az Úr öröktől fogva apáinknak adott.”

Ezek a kinyilatkoztatások sokkal inkább érzelmeket tükröznek, semmint valóságos folyamatokat. Amerikában és Angliában a legtöbb cionista nem akar visszatérni Palesztinába; az asszimilációval szembeni fenntartásaik ellenére nem akarják a folyamatot megszakítani. Bár hangsúlyozzák vallásukat és annak messianisztikus tradícióit, többségük egyáltalán nem hisz ebben a vallásban. Valójában néhány élvonalbeli cionista – ahogy professzor Namier saját esetét leírja (172. o.) – csaknem ignorálja a judaizmust, a palesztinai zsidó telepések pedig, a chalúzim, gyakorlatilag vallás nélküliek. S habár a héber nyelv használatának szükségességét hirdetik, (167. o.) – ők továbbra is angolul beszélnek és írnak.

A cionizmus kinyilatkoztatja, hogy nem az egyes zsidók sorsa hanem a zsidóság kollektív léte áll figyelem középpontjában; „az ember a közösségből, a nemzetből meríti a nagyságot” (133. o.). Gyakorlati programjuk mégis azt mutatja, hogy ezt nem szabad szó szerint érteni. A zsidó szervezetek már nem panaszkodnak a Szovjetunióban élő legnagyobb közösség sorsa miatt, pedig ott tiltott a cionizmus, a héber nyelvet elnyomják, és egyéb vallásokkal együtt a judaizmust is. Vezető cionisták hallgatolagosan tudomásul veszik ezt, sőt, még elégedettek is e körülményekkel; valószínűleg azért, mert azt tartják fontosnak, hogy a szovjetek feladták az antiszemitizmust. Gyakorlatilag a cionizmus az antiszemitizmus áldozatait akarja kiszabadítani, nem a zsidó közösség helyzete vagy nagysága érdekli. Ennek így is kell lennie.

Az Európa és Amerika országaiban nagy tömegekben élő, családjukat itt felnévelő zsidók deklarációi a palesztinai visszatérésbe vetett örök hitükről nem fejeznek ki valódi meggyőződést. Ugyanez mondható el azokról a cionistákról, akik nem mennek Palesztinába, amikor az fizikailag lehetséges, hogy bármely áldozat árán ott éljenek. Nem valóságos a hitünk, ha nem annak szabályai szerint élünk. Nekünk magunknak kell élen járnunk és nem másokat kell példaadásra kényszerítenünk.

#### VIII.

Nem, „a zsidóság nem nemzet” nem is pusztán angolok, skótok, franciák stb. gyülekezete, akik történetesen zsidó vallásúak. A zsidók egy vallásos törzs leszármazottai, akik a Bibliát adták a világnak, akik súlyos konfliktusba kerültek eszméik későbbi fejlődésével és akik azóta mindig kívül állnak az emberi nem fő áramlatain. Még csak most épülnek fel ötszáz éves teljes elszigeteltségükből, amely csak néhány generációval ezelőtt szűnt meg.

A felépülés az asszimiláció útján történik. Világosabban kell felismernünk e feladat nehézségeit és eltökélten szembe kell néznünk velük. Már ez önmagában feloldja és enyhíti zavaró hatásukat. Csupán néhány olyan kérdésre mutatok rá, amelyet fel kell ismernünk. A zsidók sok szempontból még mindig elmaradottak és sokat tanulhatnak modern civilizációink építőitől, a nagy nemzetektől. Jövevények vagyunk; így, bár sosem engedhetjük meg, hogy az egyenlő állampolgárságra való jogaink a legkisebb mértékben is csorbát szenvedjenek, be kell látnunk, hogy a gyakorlatban ez nem mindig valósulhat meg. Hogy egy zsidó beleszólási joga azon nemzet ügyeibe, amelyben él meddig terjed – és nem-zsidó honfitársai e jogát meddig ismerik el – az a zsidó személyétől és helyzet-jellegétől függően változik. Ezért nehéz meghatározni a zsidók egymás közötti viszonyait is. Az asszimiláció óhatatlanul eltávolodást jelent; de nem jelentheti azon kölcsönös kötelezettségek elvetését, amelyeket a tisztességtudás megkövetel az egymással rokon emberektől, főleg ha azonos problémákkal kell szembenéznünk.

\*B. Namier [1888–1960] lengyel zsidó származású angol történész, 1939-ben Chaim Weizmann tanácsadója; 1940–5 között szorosan együttműködik a Jewish Agency-vel (szerk.).

Rengeteget kell még tenni, hogy e kérdések megoldódjanak. Ehhez a munkához azonban több őszinteségre van szükség, mint amennyi idáig a zsidó irodalomban megnyilvánult. Meg kell gyeníteni társait. Jobban tennénk, ha másokra hagynánk, hogy kiírta az antiszemitizmust, főként az angolszász világban. Bizhatunk abban a nemzetben, amely ilyen sorokra inspirált: (44. o. vers).

*We would establish those of kindlier build,  
In fair compassion skilled,  
Men of deep art in life-development;  
Watchers and warders of thy varied lands,  
Men surfeited of laying heavy hands  
Upon the innocent...*

Inkább saját lépéseinkre vigyázzunk és ne engedjük meg magunknak olyan durva gesztusokat, mint amikor egy cionista vezető így idézi önmagát: „elsősorban zsidó vagyok és csak másodsorban ember”. Ilyen kihívás csak elrettenti barátainkat és örömet okoz ellenségeinknek. Azt hiszem leginkább egy alapos zsidó önkritikára van szükség, amelynek során ősi prófétáink nyomában minden gyarlóságunkat megostorozzuk. E folyamat létrehozna az igazi szolidaritást és felelősségét önrítékelésünket.

#### IX.

Az alacsonyabb státuszba született embernek őszinteséggel és alázattal kell rendelkeznie, hogy higgadtan tudjon szembenézni körülményeivel és vállalni tudja feladatát. Elkerülhetetlen képesség leszünk felfedezni a ránk rakódott tehetetlenség mélyén rejlő sajátos lehetőségeinket. A zsidóság esetében ezek a lehetőségek kozmopolita szemléletből fakadnak. A világ most egy új, Nyugati Nemzetközösség kialakulása felé tart, amely magába foglalná Európát és Észak-Amerikát, s amelyben szükség lesz kozmopolitákra. A zsidók – szétszóródásuknak köszönhetően – már kétszer voltak Európában egyetemes gondolatok letéteményesei. Időszámításunk első három századában a kereszténység az egyik zsidó településből a másikba terjedt. Ezután, mindössze egy generációval ezelőtt, a zsidók segítettek a szocializmus terjedését egyik országból a másikba. A szovjet kormány jó hasznát vette a zsidóknak, mert múltjuk alapján mindig számítani lehetett lojalitásukra. A jövő Nyugat Nemzetközösségének – amelyben néhány generációval később majd partikuláris egyenlenségek támadnak – ugyanígy kell számítani az európai és amerikai zsidókra.

Ebből a szempontból előnyös, ha a zsidók félig asszimilálódnak. A folyamat a jövőbeli Nyugat Nemzetközösség konszolidálásának idején fog befejeződni. Ahhoz, hogy megalakulhasson e Nemzetközösség, a Nyugat minden polgárának egy univerzáltabb típusú emberhez kell asszimilálnia. A zsidók kozmopolita jellegzetessége ebbe az irányba adhat indítást. E vonás természetesen affinitást hoz majd létre az új nemzetközösség szelleméhez és lehetővé teszi, hogy a zsidók az úgy legodaadóbb szolgálai legyenek.

Bizonyos vonatkozásban az eljövendő Nyugati világ hasonlítani fog a Konstantin alatti Római Birodalomra. Alapja lesz majd a törvény uralma, egyenlő honpolgárság és a korai kereszténységre emlékeztető vallás, amelyhez még a görög filozófia járul. A mai szétszórt zsidó települések a régi Római Birodalom legigazibb maradványai, így könnyen beilleszkednek majd ennek modern megfelelőjébe. A világ olyan irányban változik, hogy a zsidóknak egyre jobb otthonává lesz. Ez így fog tűnni abban a pillanatban, amikor megleljük azt a sajátos módot, amelynek révén a legtöbbet tehetjük ennek érdekében.

„Zsidókérdés Kelet- és Középeurópában” Kelet- és Középeurópai tanulmányok. Fejlődéstanulmányok. Regionális sorozat, ELTE Általános és Jogtudományi Kar, 1985. Szerk. Miszlivetz Ferenc – Simon Róbert. Ford. Rác Margit

A fordítást eredetiben közöljük, ezért a betű, helyesírás és egyéb hibákért szíves elnézésüket kérjük.